

KONTINUITET PISANE PEDAJE OD SALONE DO SPLITA

Radoslav Katičić

UDK 003.07 (497.13 Salona: 497.13 Split) "652/653"

Izvorni znanstveni rad

Radoslav Katičić

Beč, Institut für Slawistik der Universität Wien

Analizom biskupskih kataloga salonitanske crkve i legendi o salonitanskim mučenicima, autor prepoznaje tragove kontinuiteta pismene predaje od kasnoantičke Salone do ranosrednjovjekovnog Splita. Dio izvornih dokumenata metropolitanske crkve iz Salone u vremenu od kraja 5. do početka 7. stoljeća, među kojima i Splitski evangelijar, dospio je u Split i tako ušao u tekstovnu predaju novog crkvenog sjedišta.

Želeći se pridružiti kolu čestitarâ, kolegâ, poštovateljâ i prijateljâ što su se okupili da u ovom zborniku obilježe jubilej našega slavljenika, zaslužnog povjesnika umjetnosti i kulture, dike grada Splita i sve Hrvatske, Krune Prijatelja, čini mi se primjerenim da se njemu u čast javim s nešto razmatranjâ o pitanju naznačenom u naslovu. Imat će smisla ovdje ih makar i samo nabaciti jer se o tome već nešto može reći, iako je do iscrpne i dokumentirane studije još daleko.

Kontinuitet Salone u Splitu nije samo stožerno pitanje splitske crkvene povijesti što se kao crvena nit provlači od najstarijih zapisa splitske crkve do kojih možemo istraživanjem prodrijeti, pa preko monumentalnoga historiografskog zdanja Tome Arhidakona sve do polemika što ih je na prijelomu stoljeća don Frane Bulić, u duhu kritičkoga rasuđivanja, vodio sa svojim tradicionalističkim protivnicima.

Ne radi se tu samo o tome je li splitski nadbiskup doista izravni nasljednik metropolitanske vlasti stare Salone nad svom kasnoantičkom provincijom Dalmacijom i njoj od gotskih vremena priključenom savskom Panonijom, a to će sa srednjovjekovnoga gledišta reći nad Dalmacijom, Hrvatskom i Slavonijom, može li se on dakle s pravom zvati *totius Dalmatiae et Croatiae primas*, nego o kontinuitetu antike i u svakome drugom pogledu kako se javlja u rimskoj Dalmaciji.

Taj je kontinuitet u carskim gradovima sjeverno od Splita: u Trogiru, Zadru, Rabu, Krku i Osoru očit. Pitanje je samo kolike su izmjene i preoblake uključene unj, koliko je

toga u tome trajanju i preživljavanju bespovratno propalo i nestalo. Sasvim na jugu, u Kotoru, nije se mogao utvrditi nikakav kontinuitet. Kotorski kastrum bio je očito zbjeg, isto kao dubrovački i splitski, ali za razliku od njih nije bio zbjeg građana baš jednoga grada, kojega bi tradiciju poslije nastavljao, nego je, kako se čini, bio u podjednakoj mjeri zbjeg bjegunaca iz raznih manjih antičkih naselja razmještenih oko Rizonskoga zaljeva, kako se u starini zvala Boka. Dubrovnik je naprotiv kastrum u koji su se sklonili poglavito građani Epidaura, pa je nastavljao tradiciju toga grada i njegove biskupije. Po svemu je tome Dubrovnik sličan Splitu. Tek njegova pisana predaja starijih vremena ostavila je znatno manje prepoznatljivih, ili bar do sada prepoznatih tragova, pa se pitanje eventualnoga kontinuiteta tekstovne predaje od Epidaura do Dubrovnika, kako sada stvari stoje, ne može ozbiljno postavljati.

U Splitu je vrlo jaka tradicija kontinuiteta salonitanske antike, ali je i njezin prekid nedvojen i očit. A pismena predaja, za koju se s pravom može pretpostaviti da je vrlo stara, kako god ostaje hipotetička i fragmentarna, opet je obilnija nego i u kojem drugom gradu carske Dalmacije te se samo tu može i konkretno rasuđivati o kontinuitetu pismene predaje od kasne antike do ranoga srednjeg vijeka. A to je, kako god se radilo samo o jednom gradu i sjedištu biskupije, stožerno pitanje hrvatske povijesti, pitanje kontinuiteta u životu rimske provincije Dalmacije poslije sloma Rimskoga carstva i potpunoga sutona cjelovitih oblika antičkoga života u njoj.

O pitanjima kontinuiteta antike u ranoj hrvatskoj povijesti počelo se u novije vrijeme raspravljati i poticajno i plodonosno. Utvrđeni su jasni tragovi stalnosti antičkih naselja, svetačkih kultova, a čini se i znatnih dijelova poljoprivredne infrastrukture u ranosrednjovjekovnom solinskom polju pod hrvatskom vlasti (Ž. Rapanić). Veza između kasnoantičkih vila rustika i ranohrvatskih naselja pokazuje se i u zaleđu Zadra (J. Belošević). Dokumentiran je i kontinuitet u sakralnoj arhitekturi, koja se kadikad nadovezuje i na antičku profanu, te grobnih humaka i drugih pokopališta (T. Marasović, Z. Rapanić, D. Jelovina i J. Belošević). A već je dulje vremena što je zapaženo naslanjanje ranosrednjovjekovnoga crkvenog graditeljstva na oblike kasnoantičkoga (E. Dyggve). Sve to upravo nalaže da se razmotri i pitanje kontinuiteta pismene predaje. A ono se, kako sada stvari stoje, ozbiljno može postaviti samo za Split.

Za rasuđivanje o tom kontinuitetu prijelomno je bilo otkriće da su sastavljači splitskih nadbiskupskih kataloga, kojima je bilo stalo ne samo do toga da splitske metropolitike prikažu kao izravne nasljednike salonitanskih nego i da mučenika Dujma, prvoga biskupa u Saloni, predstave kao učenika apostola Petra i tako splitskoj crkvi dadu osobito apostolsko dostojanstvo - da su ti sastavljači raspon od apostolskih vremena do početka 4. stoljeća, kada je Dujam doista bio biskup u Saloni, ispunili imenima preuzetim iz salonitanskih dip-tiha (F. Bulić i J. Bervaldi).

Diptisi su u kasnoantičkoj crkvi bile sklopljene drvene pločice premazane s unutrašnje strane voskom u koji su se šiljatom pisaljkom urezivala imena svih onih osoba koje su se pri bogoslužju u toj crkvi stalno spominjale. To su bili carevi i pape, mjesni biskupi, a u sjedištima metropolija i svi drugi biskupi crkvene pokrajine. Upisivali su se kadikad i pojedini znatniji biskupi susjednih biskupija ili čak pokrajina. Odatle se razabire

da se u srednjovjekovnom Splitu čuvao prijepis salonitanskih diptiha. Kada je trebalo naći imena biskupâ za razdoblje nešto dulje od tri stoljeća, koliko je proteklo od vremena apostola Petra do Dioklecijanovih progona, bilo ih je u diptisima dosta. Trebalo je samo uzeti i druge biskupe dalmatinske pokrajine što su se spominjali u diptisima kao da su salonitanski. Nije to moralo biti čak ni svjesno krivotvorenje nego samo nepoznavanje naravi i funkcije kasnoantičkih metropolitanskih diptiha i žive želje da se potvrdi apostolicitet salonitanske crkve i time uzdigne autoritet splitske kao njezine izravne nasljednice. Nije pak baš nikako vjerojatno da bi taj srednjovjekovni prijepis, po kojem su se radili katalozi, potjecao i od kuda drugdje nego baš iz same Salone, prepisan iz diptiha njezine crkve, još tamo ili već poslije u Splitu. To je pak jasan trag kontinuiteta pismene predaje od kasnoantičke Salone do ranosrednjovjekovnoga Splita.

Isto se tako zna da su u srednjem vijeku u Splitu postojali izvorni dokumenti o povijesti salonitanske crkve u posljednjem vremenu postojanja, od kraja 5. do početka 7. stoljeća. Zabilježeni su tako, čini se, povijesni podaci o tome kako je 474. car Glicerij bio prisiljen da se odrekne vlasti i učinjen biskupom u Saloni. Splitska je crkva čuvala i akte dviju pokrajinskih sinoda što su se u 6. stoljeću održavale u Saloni. A osobito je važno to da je, kako se već odavno zapazilo, Toma Arhidakon, pišući svoje historijsko djelo, očito raspolagao pismima pape Grgura Velikoga (590.-604.) salonitanskim metropolitima ili povijesnim zapisima koji su bili na njima zasnovani. Po svemu se dakle čini da je dobar dio arhiva metropolitanske crkve iz Salone dospio u Split i tako ušao u tekstovnu predaju novoga crkvenog sjedišta.

Tek nedavno je uočena važnost podataka što ih Toma Arhidakon donosi o tome gdje je ležao Stridon, rodno mjesto svetoga Jeronima (M. Suić). Odatle, naime, proizlazi da je Toma u Splitu raspolagao nekim vrelom kojega inače, koliko se do sada zna, nema nigdje u latinskoj književnosti. Najvjerojatnije je i to poteklo iz Salone, gdje su se za velikoga intelektualnog procvata u doba biskupâ Simferija i Hezihija na početku 5. stoljeća živo pratila zbivanja i kontroverzije u ekumenskoj crkvi. Kada je Jeronimov svetački kult u srednjem vijeku dobio osobito značenje za dalmatinsku crkvu, ti su podaci prema toj pretpostavci iz toga, inače nepoznatoga spisa ušli u zapise koji su se čuvali u arhivu splitske crkve. Tamo je Toma naišao na njih. Drugdje na području latinske crkve nije bilo toliko zanimanja za Jeronimovo rodno mjesto, pa se taj podatak o njemu nigdje drugdje nije očuvao, a spis iz kojega je potjecao potpuno se izgubio.

Salonitanski biskup Hezihije (405.-426.) bio je ugledna osoba ekumenske crkve. Dopisivao se s velikim Augustinom o sudnjem danu. Svrgnuti patrijarh carigradski Ivan Zlatousti pisao mu je 406. iz svojega kapadokijskog progonstva i molio ga da se i dalje zauzima za smirivanje razdora u crkvi na Istoku. A papa Zosim obratio mu se 418. pismom u kojem uz izraze dubokoga poštovanja odgovara na njegov upit o tome kojim redoslijedom valja podjeljivati svećeničke redove.

Taj je Hezihije bio i pisac koji je u okviru hrvatskoga humanizma postao predmetom tekstoloških studija. Šimun Kožičić Benja, istaknuti humanist i modruški biskup (1509.-1536.), pronašao je od Hezihijevih djela rukopise legendâ svetoga Klementa Rimskoga i svetog Staša, salonitanskog mučenika, kako je sam zapisao o svojim kolektancima, o čemu

nas izvješćuje Farlati. Hezihiju je Farlati pripisao i autorstvo jedne od legendâ svetoga Dujma koju je prevedenu iz latinskog izvornika Rafael Levaković (ca. 1597.-1649.) našao u jednom starom glagoljaškom Brevijaru i preveo je natrag na latinski, te je do nas došla samo u tom njegovu prijevodu. Ta se legenda poziva na *tabulae Salonitanae* kao na svoje vrelo.

O legendi svetoga Staša ne saznajemo pobliže ništa. Niti to gdje je Benja našao taj rukopis, niti po čem je znao da je to Hezihijevo djelo. Među poznatim legendama toga mučnika ona se ne da uvjerljivo identificirati, pa je Farlati nakon nekih početnih pretpostavka odustao od takvih pokušaja. Latinski izvornik legende svetoga Dujma pripisuje pak Hezihiju po stilskim osobinama njezina izraza, koje su napadno slične onima u fragmentima legende svetoga Klementa Rimskog što ih je sâm pri svojim istraživanjima našao, a doslovce se poklapaju s Benjinim citatima iz legende toga mučenika za koju taj s velikim pouzdanjem kaže da joj je pisac salonitanski biskup Hezihije. U legendama svetog Staša ne može se nigdje utvrditi takva podudarnost.

O Hezihijevoj legendi svetoga Klementa Rimskog zabilježio je Benja da je dva njezina primjerka našao u svojoj dijecezi, što će reći na području modruške biskupije. Jedan je od njih, veli, dao splitskom nadbiskupu Bernardu (1503.-1524.) uz uvjet da ga objavi tiskom. O svemu nas tome obavješćuje Farlati. Mnogo toga tu ostaje nejasno i nesigurno. Očito za nadbiskupa Bernarda u Splitu nije bilo rukopisa te legende svetoga Klementa za koju Benja kaže da ju je napisao biskup Hezihije. Odakle su se dva njezina rukopisa našla u modruškoj biskupiji? Ta je tekstovna predaja mogla potjecati iz Splita, iz središta crkvene pokrajine, a u njemu samome se izgubiti do 16. stoljeća. No mogla je isto tako doći u modrušku biskupiju odnekuda iz stranoga svijeta. Nešto sigurnije će se možda moći o tome saznati kad se temeljito prouče rezultati novijih istraživanja na području hagiografije. Ne može se s time ostati kod Farlatija, kako se čita i u novijoj literaturi o starokršćanskoj Dalmaciji (J. Zeiller). Cijeli sklop toga pitanja zahtijeva vrlo pomnu filološku obradu. Bez toga velikog posla nije moguće valjano zasnovati same temelje povijesti srednjovjekovne književnosti u Splitu i ostaloj carskoj Dalmaciji.

Hezihiju, salonitanskom biskupu, pripisivao se i jedan komentar u sedam knjiga uz starozavjetni Levitski zakonik, ali nikako nije sigurno da to djelo možda ne pripada Hezihiju Jeruzalemskomu. O tome se rani kritici nikako nisu mogli složiti, pa i Farlati ostavlja to pitanje otvorenim. No kako god to bilo, ništa ne veže tekstovnu predaju toga djela, kako je došla do nas, sa Splitom i dalmatinskom crkvom, pa ona za pitanje kojemu je posvećena ova skica nema osobita značenja.

Bez obzira, međutim, na biskupa Hezihija, u splitskoj se hagiografskoj predaji naziru prilično pouzdani tragovi tekstovne predaje koja seže do u salonitansku starinu. Pri njezinu približem utvrđivanju nailazi se, međutim, na velike teškoće u pojedinostima te ostaju mnoge nesigurnosti. Stari su tekstovi legendâ o salonitanskim mučenicima došli do nas samo u mlađim prijepisima i verzijama, a dijelom su se i prevodili iz latinskoga na hrvatski, pa iz hrvatskoga onda opet na latinski. Novija istraživanja, koliko ih je tu uopće bilo, nisu pošla mnogo dalje od Farlatija. Ipak se tu neke stvari pokazuju dosta jasno. Tako ne može biti dvojbe da je najopširnija legenda o svetom Dujmu i njegovu mučeništvu, ona

koja je došla do nas u sastavu *Historia Salonitana maior* u jezgrenom sloju svojega teksta kasnoantičkoga podrijetla. Nameće se upravo pretpostavka da je to mlađa verzija legende koja sama potječe iz salonitanske hagiografije i od samog je početka pripadala onoj crkvi kojoj je mučenik Dujam bio prvim biskupom. To isto vrijedi dakako i za onu drugu, koja se poziva na *tabulae Salonitanae*, a Farlati je pripisuje biskupu Hezihiju. Sve ako on i nema pravo s time, opet se teško može argumentirano dovesti u pitanje da i taj tekst, koji nam je predao samo jedan, sada izgubljeni glagoljaški brevijar, potječe iz kršćanske antike i da je jamačno nastao u Saloni te pripadao književnosti njezine crkve.

I pokušaj da se još živo sjećanje na to da je mučenik Dujam bio žrtva progona u 4. stoljeću uskladi s mlađom i apokrifnom predajom po kojoj je on bio učenik apostola Petra, što se nalazi u Tome Arhidakona, vjerojatno počiva na kasnoantičkoj književnoj predaji jer je samo u to doba, kada se salonitanska crkva tek počela pozivati na svoj apostolski osnutak, a ipak se još znalo tko je upravo bio sveti Dujam, i kada je pretrpio mučeništvo, moralo tražiti razrješenje tome proturječju. U srednjem vijeku bio bi već dovoljan sam autoritet mjerodavne crkvene predaje.

I među legendama o mučeništvu svetoga Staša u predaji splitske crkve nazire se kontinuitet salonitanske tekstovne predaje. Osobito jako odiše starinom jedna od njih koja je do novijega doba došla samo u slavenskom prijevodu, pisanom glagoljicom ili ćirilicom. Ona se po prastarom liturgijskom običaju na svečev dan glasno čitala prije velike mise uz osebujan svečan napjev. Farlatiju se od toga tradicionalnog običaja, inače tako prisni Split, odjednom učinio posve tuđim, pa samo bilježi kako se kod "onih naroda" (*apud eas gentes*) to javlja umjesto svečanoga pohvalnog govora kakav se u njemu poznatim sredinama držao u crkvi o velikim svetkovinama. Doista je zanimljivo kako katedrala s moćima svetoga Duje, pri susretu s glagoljaškim štenjem, za Farlatija tu odjednom bje tuđinom.

Farlati je uočio antičku dikciju te legende i vrlo uvjerljivo zaključuje da se taj slavenski tekst temeljio na latinskom, ili čak grčkom izvorniku, što je nastao u ranokršćanskoj Saloni. Doista nema boljega objašnjenja za to odakle dolaze značajke pripovijedanja i izričaja antičke hagiografije u slavenskom liturgijskom tekstu splitske katedrale. Obilježja kršćanske starine teško tu mogu biti drugo nego domaća.

Najizravnije pak o kontinuitetu pismene predaje od Salone do Splita govori legendama predaja po kojoj je knjigu evanđelja za najsvečanije bogoslužje, što je od starine pripadala splitskoj crkvi (*Euangeliarium Spalatense*), napisao sveti Dujam svojom rukom, i to "apostolskim pismom" jer se vjerovalo da je bio izravni učenik apostola Petra. U legendi o prijenosu moći svetoga Dujma iz Salone u Split pripovijeda se i to da je ta knjiga stavljena mučeniku na grudi kad su ga polagali u sarkofag i da je skupa s njegovim moćima u zatvorenom sarkofagu prilikom njihova slavnog prijenosa dospjela u Split te od tada pripada njegovoj katedrali.

Kritička prosudba novijega vremena potpuno je odbacivala svaku pomisao da bi u tom pripovijedanju moglo biti ikakve istine. Tek u najnovije doba izneseno je mišljenje da je taj rukopis doista kasnoantičkoga podrijetla i da potječe iz jednoga salonitanskog samostanskog skriptorija (V. Popović). Argumenti kojima se to potkrepljuje ozbiljni su i kvalificirani. Ne mogu se prečuti niti ostaviti po strani. To će pitanje još zabaviti

stručnjake, a može se nadati da će se odale produbiti naša znanja o kriterijima po kojima

se ostaci kulture kasne antike razlikuju od onih ranoga srednjega vijeka. Čini se, naime, da to, bar što se našega terena tiče, još niti približno nije dovoljno raščišćeno.

Ako bi se pokazalo da je *Euangeliarium Spalatense* doista salonitanska knjiga, onda u rukama držimo opredmećen kontinuitet pismene predaje od Salone do Splita. O njem u tom slučaju ne treba više nagađati i zaobilazno rasuđivati, nego je postao upravo opipljiv. No trebat će se jako zadubiti u spomenike koji svjedoče o *ars libraria* najkasnije antike.

Doista se, suprotno onom što su utvrđivali stariji istraživači (W. A. Neumann, I. Dević, E. A. Lowe, D. Kniewald) koji su Splitski evangelijar datirali 7. ili 8. stoljećem, mogu naći elementi koji se smatraju značajkama kasnoantičkih kodeksa i uvrstavaju tu knjigu među biblijske rukopise s kraja 5. i iz 6. stoljeća. Po tim se obilježjima čini da je taj evangelijar prijepis starije knjige koju donekle reproducira oblicima svojih slova. On sâm bi po tome bio nastao na kraju 6. ili na samom početku 7. stoljeća, uz svjesno arhaiziranje grafičke stilizacije.

Oblici slova toga splitskoga Evangelijara nemaju ništa zajedničko s ranim razvojem karolinškoga pisma. To također potvrđuju inicijali i drugi dekorativni elementi. Stoga se u posljednjim desetljećima taj kodeks počeo datirati kasnom antikom (E. A. Lowe - B. Bischoff, P. Mc Gurk, B. Fischer, V. Popović). No za sada je još rano povoditi se za tom argumentacijom i donositi čvrste zaključke. Ipak je pretpostavka da je *Euangeliarium Spalatense* doista kasnoantička knjiga, pa možda čak i posvetna, daleko vjerojatnija nego je do nedavna itko u nas i pomišljao.

Nigdje u razmatranjima što su ovdje nabačena nismo stali na čvrsto tlo. Bilo je, doduše, što reći o kontinuitetu pismene predaje od Salone do Splita, ali se tu ipak niže upitnik do upitnika. Najraniji hrvatski počeci, najdublji temelji hrvatske književnosti, zavijeni su u gustu maglu. To potrebnije je ne odustati od istraživanja tih pitanja i ne posustati u naporima da se otkriju oni oskudni podaci koji tu ipak omogućuju bitne uvide. Uzmu li se u obzir svi elementi o kojima je ovdje bilo govora, neizbježno se nameće zaključak da, bez obzira na sve nesigurnosti, svakako treba računati s postojanjem takva kontinuiteta. Nije, naime, nimalo vjerojatno da bismo se pri utvrđivanju njegovih tragova varali baš u svemu. Previše toga upućuje na to da su u novo crkveno sjedište u gradu što je nastalo u Dioklecijanovoj palači doneseni i pohranjeni u njem neki tekstovi iz Salone koji su pripadali njezinoj crkvi. S velikom se sigurnosti može pretpostaviti da su to u prvom redu mogli biti prijepisi salonitanskih diptiha ili biskupskih kataloga zasnovanih na njima, te legende salonitanskih mučenika kojih je kult bio čvrsto ukorijenjen u tamošnjem bogoslužju. Možda su to bila i neka od djela biskupa Hezihija. Pretpostavka pak o salonitanskom podrijetlu *Euangeliarium Spalatense* izvršno se uklapa u to.

Povijesni prikaz hrvatske kulture i književnosti treba dakle da računa s tim kontinuitetom. A njegovo se značenje, kako smo već rekli, ne tiče samo Splita, jer baca svjetlo i šire. Na početku srednjega vijeka ne počinje u rimskoj Dalmaciji sve iznova. Slom i rasap staroga svijeta nije pokidao baš sve veze s prošlosti. Kada se zna što je splitska crkva i njezina metropolitanska vlast značila za daljnji razvoj hrvatske kulture i književnosti, jasno

je da se na samome njihovu početku nadovezivalo i na ono što je bilo prije. Tek su u oskudnim vremenima što su bila nastupila u 7. stoljeću te niti bile tanke te se danas teško razabiru.

Bavljenju kontinuitetom na području fizičke antropologije, pučke duhovne i materijalne kulture, gospodarstva, pravnih institucija i određenih oblika društvene organizacije, pridružuje se danas i istraživanje kontinuiteta između staroga i srednjega vijeka u hrvatskom povijesnom prostoru na području književnosti i tekstovne predaje, što je temelj pismenosti i naobrazbe na kojoj se osnivaju *litterarum studia*. Nema dvojbe da će to obogatiti kulturnu historiju, kojom se tako plodno i zaslužno bavi Kruno Prijatelj.

CONTINUITY OF WRITTEN TRADITION FROM SALONA TO SPLIT

Radoslav Katičić

After the fall of the Roman Empire the continuity of Salonitan tradition was not broken in the City of Split. There are richer sources in Split than in other parts of Dalmatia. They offer an opportunity for a thorough study of the continuity of written tradition from Late Antiquity to the Early Middle Ages.

Compilers of the Split archiepiscopal catalogues (lists) had filled the period apostles until the beginning of the 4th century with the names taken from the Salonitan diptychs. This was the time when martyr Dujam actually was Salonitan Bishop. Their wish was to illustrate the continuity of the Church of Salona from apostolic centuries thus confirming the authority of the Church of Split as its immediate successor. That is why the compilers took the names of other bishops from Dalmatia mentioned in diptychs as if they were Salonitan bishops. Mediaeval copy of the diptych from the Salonitan Church, which was the base for all later lists, is an evidence of the continuity of written tradition from the Late Antique Salona to Early Mediaeval Split. A large number of authentic documents of the metropolitan church from Salona reached Split from the late 5th until the early 7th centuries and became part of the written tradition of the new religious centre. Worth mentioning are the acts of the two provincial synods held in Salona in the 6th century and the letters of the Pope Gregory the Great (590-604).

An important personality was the Salonitan Bishop Hesichius (405-426) who was in correspondence with the church dignitaries, such as Augustinus, Popes Zosimus and John the Chrysostom. His remarkable works contain the legend of St. Clement from Rome, and that of St. Domnio and Anastasius. Undoubtedly the nucleus of the most comprehensive legend of St. Domnio and his martyrdom in *Historia Salonitana Maior* is of late Roman origin. The same goes for the former legend, whose source were *Tabulae Salonitanae*, and Farlati attributed it to the Bishop Hesichius. The Legend of the martyrdom of St. Anastasius was preserved in the Slav translation written in Glagolitic script. It must have been based on Latin or even Greek source from Early Christian Salona.

The continuity of written tradition from Salona to Split is evidenced by the legend according to which the Split evangelistary (*Evangeliarium Spalatense*) was written by Domnio's own hand. It has been recently suggested that this manuscript was really of the Late Roman origin and came from a Salonitan monastery scriptorium.

There are many elements suggesting that some texts belonging to the Salonitan church were brought to the new church centre in Split and thus became the basis for the development of Croatian culture and literature in the Middle Ages.